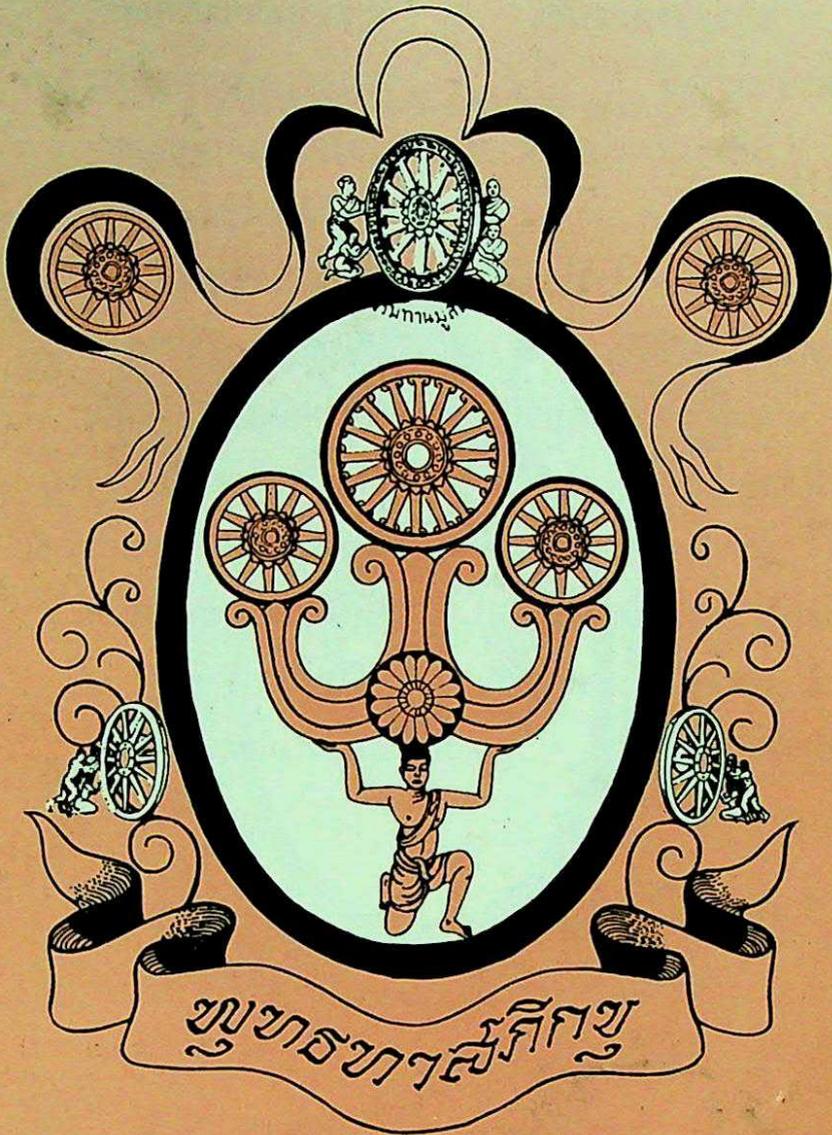

มาร

[ชุดหมุนล้อ อันดับ ๗๘]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุ่นทั่วทั้งธาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๖
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๖
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่ลู่เดรัจฉาน ๖
จะทุกข์ทนทั้งคินวัน	พินาศกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๖
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๖
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาษตรี ๖

พ.ท.

๒๕๒๓

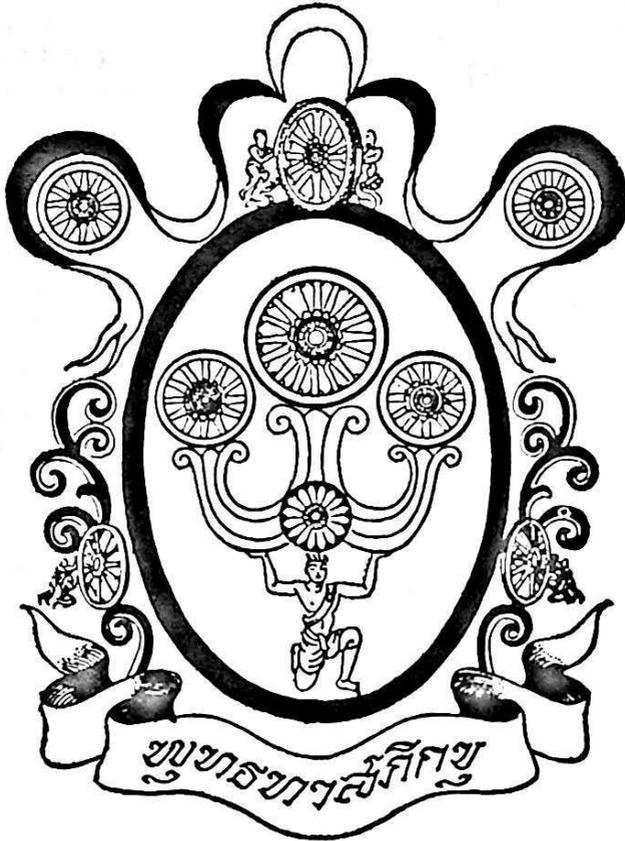
พิมพ์ที่ : **มิตรนราการพิมพ์**

259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนง คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

มาร

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๗๘]

๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

ដំបូងគេ ១ គឺ ពេលវេលា ១ ម៉ោង ១ ថ្ងៃ

១ ពេលវេលា គឺ ពេលវេលា ១ ម៉ោង ១ ថ្ងៃ
ដែល គេ បាន ប្រើ ប្រាស់
ក្នុង ការ ងារ របស់ គេ
ដែល គេ បាន ប្រើ ប្រាស់
ក្នុង ការ ងារ របស់ គេ

ដំបូងគេ ១ គឺ ពេលវេលា ១ ម៉ោង ១ ថ្ងៃ
ដែល គេ បាន ប្រើ ប្រាស់

มาร

ท่านนักศึกษา ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย,

ในการบรรยายชุด *โมกขธรรมประยุกต์* เป็นครั้งที่ ๑๔ นี้
ผมจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า มารหรืออุปสรรค.

ขอให้ทบทวนถึงเรื่องที่ได้พูดกันมาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่
สรุปได้ว่า *ชีวิตเป็นการเดินทาง*; แม้ว่าเราจะได้เพ่งเล็งชีวิต
ในลักษณะที่เป็นวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา นั่นก็ยังเป็นสิ่งที่มี
ความหมายเช่นเดียวกับการเดินทาง คือว่าความงอกงามทั้งหลาย
นี้มันเป็นเหมือนกับการเดินทางไปยังจุดๆ หนึ่ง. เราก็ได้พูด

กันมาถึงเรื่องทาง ซึ่งมีการเดิน มีผู้ชี้ทาง แล้วก็มีผู้เดิน เต็ม
 นี้ก็จะพูดถึงอุปสรรคของการเดิน ซึ่งจะเรียกกันโดยโวหาร
 สมมติว่ามาร.

ขอให้นึกถึงคำว่าประยุกต์ ที่เราใช้เป็นหลักสำคัญสำหรับ
 การบรรยายชุดนี้ ว่าจะเอาเรื่องหรือคำในภาษาธรรมะ ในชั้นที่
 เป็นเรื่องของความดับทุกข์ หรือความหลุดพ้นนั้น เอามาทำ
 ความเข้าใจกัน ถึงกับให้ปฏิบัติได้ คือต้องรู้จักมันอย่างถูกต้อง
 แล้วก็ปฏิบัติได้ ตามหลักที่ควรจะปฏิบัติอย่างไร.

ความหมายของมาร มีหลายระดับ

สำหรับคำว่ามารนี้ ก็เป็นคำที่ท่านทั้งหลายก็ได้ยินกันอยู่
 แล้วบ่อยๆ แล้วก็มี ความหมายแตกต่างกันไป ตามความรู้หรือ
 การศึกษาที่ได้เล่าเรียนมา ในระดับที่ต่าง ๆ กัน; แต่ถึงอย่างไรก็ดี
 ก็คงจะมีความหมายเหมือนกันหมดอย่างหนึ่ง ก็คือว่า เป็นผู้ทำ
 ลาย แล้วก็เป็นผู้ขัดขวาง ไม่ให้ผู้นั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ เรา
 เรียกว่า “มาร”.

ที่จะต้องนึกหรือสังเกตให้ดีก็คือ ภาษาพูดที่มีอยู่หลายชั้น แล้วแต่ละชั้นก็ยังคงกำวม. ลูกเด็ก ๆ โตขึ้นมา ก็ถูกสอนให้รู้จักคำว่า มาร ในฐานะเป็น*ยักษ*เป็น*มาร* เหมือนกับรูปภาพที่เขาเขียนอย่างนั้นเป็นส่วนใหญ่, ต่อมาจึงค่อยรู้ว่า อะไรที่มันเป็นเข้าศึกขัดขวาง หรือว่าทำลายนี้ เราก็มักเรียกว่ามาร จนกระทั่งพูดเป็นว่า คนนั้นมันเป็นมารของเรา; นี่ก็พูดเป็น.

ยิ่งได้ยินได้ฟังมากขึ้นไปอีก ก็ยิ่งรู้ความหมายของคำว่า มารนี้มันหมายถึง *ผู้ที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง* หรือเป็น*ผู้ทำลาย*; ฉะนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นยักษที่น่าเกลียดน่ากลัว อย่างที่เคยเห็นในรูปภาพก็ได้ คือเป็นคนธรรมดาสามัญ เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันก็ได้ แล้วบางทีก็เป็น*ผู้ที่มีรูปร่างสวยงาม* มาในลักษณะที่เป็น*มายาหลอกลวง* อย่างนี้ยังเป็นมารได้ลึก.

ในพวกอื่นชนชาติอื่น แม้ในประเทศอินเดีย เมื่อพูดถึงคำว่ามารนี้ เขามักได้ถือกันว่า*มีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียด* มันกลายเป็น*สวยงามอย่างเทวดา*; มารชั้นสูงสุดก็ยัง*สวยงาม* หรือเป็น*ผู้*ที่*เก่งกว่าคนทั่วไป* ก็เป็นมารได้ แล้วเป็นมารได้ดีกว่า. นี่ขอให้สังเกตดูเรื่อย ๆ ไปว่า *ยักษ*หรือ*มาร*นี้มันเป็นมารในความหมายที่

น้อยมาก หรือจะเป็นได้ยาก เพราะรูปร่างหน้าตาน่าเกลียด คนเขาก็วิ่งหนีกันหมด ก็ทำอะไรไม่ได้; แต่ถ้ามันมาในรูปร่างที่สวยงามไม่รู้เท่า อย่างนี้แหละมันเป็นมารได้มาก.

มาร เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

ที่นี่ ก็ดูต่อไปอีกก็จะพบว่า แม้ไม่ได้เป็นผู้เป็นคน เป็นยักษ์เป็นมาร อย่างผู้คนนี้ ก็ยังมีสิ่งที่เรียกว่ามาร คือความรู้สึกที่เลวร้าย หรือแม้ที่สุดแต่ความโลเล เหลวไหล เกียจคร้าน อย่างนี้เราก็เรียกว่ามาร; พวกคุณก็คงจะเคยรู้สึกมาบ้างแล้วด้วย เข้าใจว่า นี่มันเป็นมาร. เราอยากจะเล่าเรียน ความคิดอันหนึ่ง มันอยากจะไปดูหนัง ในที่สุดก็พ่ายแพ้แก่ความคิดที่จะไปดูหนัง ก็เลยความคิดที่จะไปดูหนังนั้นแหละ มันเป็นมาร; ฉะนั้น เราจึงได้มารอีกชนิดหนึ่งในลักษณะที่เป็นความรู้สึก คตินึกประเภทกิเลส คู่กันกับมารอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นคนเป็นสัตว์ หรือเป็นบุคคลตัวตน.

นี่ก็จับใจความที่ตรงนี้ให้ได้เสียก่อนว่า มันเกิดมีมารเป็น

๒ ชนิด ขึ้นมาแล้ว : อย่างเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นตัวเป็นตน นั้นก็พวกหนึ่ง; รูปร่างน่ารักก็มีน่าเกลียดก็มี แล้วแต่เขาจะพูดกันถึงชนิดไหน แล้วมันก็อยู่ข้างนอก, มีมารอีกชนิดหนึ่ง คือความรู้สึกเลวร้ายที่อยู่ในใจ นี่มันอยู่ข้างใน แล้วก็ไม่ต้องเป็นตัวเป็นตนอย่างบุคคล.

เมื่อเข้าใจอย่างนี้ ก็จะต้องเข้าใจคำพูดอีก ๒ คำที่ว่า : การกล่าวอย่างบุคคลาธิษฐาน, และการกล่าวอย่างธรรมาธิษฐาน. การกล่าวอย่างบุคคลาธิษฐานคือระบุเป็นบุคคล เอาบุคคลเอารูปธรรมเป็นบุคคลนี้เป็นหลัก, อีกอย่างหนึ่งเอานามธรรม เอาความรู้สึกนึกใจในจิตใจนี้เป็นหลัก เลยเรียกพวกหลังนี้ว่านามธรรมหรือธรรมาธิษฐาน.

ตรงนี้ต้องจับหลักให้ได้เสียก่อนว่า สิ่ง ๆ เดียวกัน ถ้าเราพูดอย่างบุคคลาธิษฐาน มันเล็งไปถึงสิ่งหนึ่ง, ถ้าพูดอย่างธรรมาธิษฐาน มันเล็งไปถึงอีกอย่างหนึ่ง; เช่นคำว่ามาร อย่างนี้เป็นต้น.

การที่ทราบวิธีพูดอย่างนี้ หรือหลักเกณฑ์สำหรับการใช้พูดอย่างนี้ไว้ข้างนั้น เป็นการดีสำหรับพวกคุณ ที่จะศึกษาต่อไป

ข้างหน้า เพื่อให้รู้ว่า ข้อความที่กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ มันทิ้งอยู่ ๒ ชนิดอย่างนี้ : เขา**ระบุไปยังบุคคล**ก็เป็นอย่างหนึ่ง, **ระบุไปยังความรู้**สึกของบุคคล นั้นก็ไปอีกอย่างหนึ่ง. ดังตัวอย่างเช่นสิ่ง ที่เรียกว่ามาร อย่างบุคคลก็ถือกันว่าเหมือนรูปภาพที่เขียนไว้แล้ว แล้วก็มาหลายชนิด : อย่างเลวเป็นยักษ์เป็นมารอย่างเลว ก็รูปร่างน่าเกลียดน่าชังไปตามเรื่อง, ที่เป็นมารอย่างสูงสุด ก็รูปร่าง ยั่วชวน อย่างในเรื่องราวเก่าๆ ของประเทศอินเดีย มานั้นก็คือ พระกามเทพ พระกามเทพนี้รูปร่างสวยที่สุดเลย.

มารที่มาผจญพระพุทธเจ้า

พูดถึงตอนนี้ ก็อยากจะพูดต่อไปถึงมาร ชนิดที่เราได้อ่านจากพุทธประวัติ ว่าได้มาผจญพระพุทธเจ้าเรื่อยๆ มา ตั้งแต่แรกออกบวช จนจะตรัสรู้, กระทั่งตรัสรู้แล้ว ก็ยังมีมารมากวนอยู่เรื่อย. นี้คุณจะต้องสังเกตดูให้ดี ๆ ว่าผู้ฉลาดถึงขนาดพระพุทธเจ้า และเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังมีมารมากวนอยู่เรื่อยตามเรื่องราวที่มีอยู่ในพระคัมภีร์จริงๆ ในชั้นที่เรียกว่าพระไตร-

ปีฎก ไปหาอ่านดูได้จากพุทธประวัติทั่ว ๆ ไป. เมื่อวันจะตรัสรู้ก็ยังมีมารชั้นสูงมาผจญ; อย่างบทสวดที่นักเรียนนักศึกษาสวดกัน บทพาหุฯ นี้กล่าวถึงมาร ที่มาจากชั้นปรนิมมิตวสวัตตี จี๋ช่างศิรเมขล์ มีอะไรมากมาย เป็นการผจญครั้งสำคัญ; พระพุทธเจ้าเอาชนะได้ ในครั้งนั้นแหละเรียกว่าชนะมาร.

ชั้นปรนิมมิตวสวัตตีนั่นคือ เป็นชั้นสูงสุดของสวรรค์ประเภทกามาวจร; คำว่ากามาวจรเราก็พูดกันแล้ว เมื่อวานนี้. เรื่องสูงสุดของกามาวจร คือมีกามารมณ์อันประณีตสูงสุด นั่นเขาเรียกชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ชั้นนั้นเป็นชั้นที่อยู่ของมารอันสูงสุด โดยเฉพาะที่มาผจญพระพุทธเจ้าในวันที่จะตรัสรู้.

ลองตีความหมายอันนี้ดูบ้าง ว่าถ้าเอาตามบุคคลาธิษฐาน ก็เป็นมารที่ดุร้ายหรือสวยงามที่สุด; นี้ก็ยังคงทำความเข้าใจกัน. ดุร้ายอย่างที่เขายืนยันภาพพุทธประวัติเขาอยู่ตามตลาดนั้น มันก็ดุร้าย มีสัตว์ร้าย มีอะไรร้าย ๆ มีอาวุธมีอะไรต่าง ๆ. แม้นี้ก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องถอดความหมายว่า ถ้าว่าพญามารมาจากสวรรค์ชั้นยอดสุด คือปรนิมมิตวสวัตตี แล้วจะเอาสิ่งเหล่านั้นมาแต่ไหน, ก็จะเอาหน้าตาที่เป็นยักษ์เป็นมาร มีพลมาร มีอาวุธ มีสัตว์ร้าย

มีอะไรต่างๆ เอามาจากไหน? เขาก็ตอบว่ามันเป็นเรื่องนิรมิต
 ขึ้น, พญามารเขานิรมิตขึ้นมา. เพราะฉะนั้น ตัวมารจริงๆ ก็ไม่
 ต้องมีรูปร่างอย่างนั้น, ในสวรรค์ชั้นนั้นก็ไม่ได้มีสัตว์ร้าย เสือ
 จรเข้ อะไรอย่างที่เราเห็นในรูปภาพ ว่าพญามารมาผจญ
 พระพุทธเจ้า.

แต่จะเอาใจความสำคัญได้อย่างหนึ่งว่า มันร้ายกาจที่สุด
 อันตรายน่ากลัวร้ายกาจที่สุด นั่นก็คืออิทธิพลฤทธิ์เดชอะไร
 ของกามารมณฺ์ อยู่ในสภาพที่ร้ายกาจ จนต้องเขียนรูปร่างของ
 มันเป็นยักษ์มาร เป็นสัตว์ร้าย เป็นอาวุธ เป็นเปลวไฟ เป็นอะไร
 ต่างๆ; เอาความร้ายกาจของมันซิ.

นี่แม้รูปภาพที่เขียนอย่างนี้ เป็นปุคคลาธิษฐานอย่างนี้ ก็
 ยังต้องถอดใจความเป็นธรรมาธิษฐานอีกทีหนึ่งว่า คือความ
 ร้ายกาจของสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตีมาผจญพระพุทธเจ้า
 ให้น้อมกลับไปสู่การครองขรवासหรือกามารมณฺ์; นี้
 พระพุทธเจ้าเอาชนะได้เป็นครั้งสุดท้าย. มีอีกหลายเรื่องหลาย
 ตอน ที่เกี่ยวกับพญามารมาผจญพระพุทธเจ้า เพื่อให้กลับพระ-
 ทัยที่จะไม่เป็นพระพุทธเจ้า นี้ก็มีหลายเรื่อง.

แล้วที่เมื่อเป็นพระพุทธรเจ้าแล้ว มารก็มาเพชฌัญญู เพื่อให้ไม่ทำหน้าที่ของพระพุทธรเจ้าคือไม่เที่ยวสอนคน; นี้ก็มี ก็เรียกว่ามารเหมือนกัน จนกระทั่งว่าเมื่อทำหน้าที่ไปเรื่อย ๆ มารก็ยังมาผจญว่า ป่วยการ นิพพานเสียสบายกว่า อย่ามัวทำงานให้เหน็ดเหนื่อยอยู่เลย; อย่างนี้ก็มี ก็เรียกว่ามารเหมือนกัน แล้วก็หลายครั้งหลายหน.

นี่ลองจับใจความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่ามารดู ว่ามันได้แก่อะไร เดี่ยวเราจะเข้าใจคำว่ามารดีขึ้น. *ความคิดที่โน้มไปในทางที่ไม่อยากจะทำความดี หรือว่าทำมาแล้วก็อยากจะเลิกเสีย* นี้ก็เป็นมาร, *ครั้งเป็นผู้ประสบความสำเร็จในส่วนตัวแล้ว ก็ไม่อยากจะทำเพื่อผู้อื่น* นี้ก็เป็นมาร เป็นความคิดที่เป็นมาร, *หรือทำไปแล้ว ก็ยังคิดว่าหยุดเถอะ ไม่ทนทำต่อไปอีก* ก็เป็นความคิดที่เป็นมาร.

ที่นี่ เมื่อมันเป็นสักว่าความคิด อย่างนี้ จะเขียนรูปร่างได้อย่างไรเล่า. คุณต้องเห็นใจผู้เขียนภาพ หรือปั้นภาพ หรือสลักภาพบ้างซิ; เขาจะเขียนภาพความรู้สึกคิดนึก ชนิดที่เป็นมารนานาชนิดนั้น เป็นรูปร่างอย่างไร. มันเขียนไม่ได้ เพราะ

เป็นนามธรรม ฉะนั้น ต้องวกมาหาพวกรูปธรรม ถือเอาความหมายได้อย่างไร แล้วหาภาพเอามาเปรียบ; ร้ายกาจก็เขียนให้มันน่ากลัว เขียนเป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นสัตว์ร้าย เป็นอะไรต่างๆ. นี่เราจึงเกิดความคิด ความเข้าใจอะไรต่างๆ เกี่ยวกับว่ามารนี้แหละหลายอย่างหลายชนิด จนถึงกับสับสนไปหมด.

มารก็คืออุปสรรค

นี่เรา จะพูดกันถึงเรื่องมาร ในฐานะเป็นอุปสรรคของการเดินทาง เพื่อการประยุต์พระธรรม ให้สำเร็จประโยชน์ในส่วนที่ต้องประพฤติปฏิบัติ ในส่วนที่เป็นอุปสรรคทั้งหลาย ให้ลุล่วงไป. เราอาจจะแบ่งแยกกันเป็นประเภทๆ ก็ได้ เช่นอย่างพระพุทธเจ้าก็มีสูงถึงขนาดนั้น, อย่างเราธรรมดาก็มีต่ำลงมาถึงขนาดนี้, และแม้แต่ว่าในระดับคนธรรมดาสามัญนี้ มันก็ยังมีหลายชั้นหลายระดับ หรือหลายชนิดเหมือนกัน.

ถ้าเรามุ่งหมายแต่เพียงว่า จะศึกษาในมหาวิทยาลัยให้สำเร็จ นี่เป็นจุดปลายทางเพียงเท่านั้น เรื่องมารมันก็มีอยู่เพียงแค่ว่า

ความเหลวไหลในการเรียนเท่านั้น; แต่ถ้าเราวางจุดหมายไว้ไกลว่าจะถึงจุดที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะไปถึงได้ ที่ได้กล่าวแล้วในการบรรยายครั้งที่แล้วมานี้ ที่ตัดไปอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่เราเรียกว่ามารมันก็มีมากขึ้นกว่าที่เพียงแต่เหลวไหลในการเรียน. ยิ่งถ้าประสงค์จะประพฤติปฏิบัติให้ถึงขั้นบรรลุมรรค ผล นิพพาน สิ่งที่เราเรียกว่ามาร ก็ยิ่งสูงขึ้นไปอีก; ฉะนั้น เข้าใจเอาเองได้ว่า มารหมายถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคก็แล้วกัน. คำนี้ก็อาจจะใช้ได้ แม้ฝ่ายที่ทำชั่วอยากจะทำชั่ว ทำเลวเป็นคนพาล; พออยากจะทำชั่วทำเลว มีอะไรมาขัดขวางกัน ก็เรียกว่ามารเหมือนกัน; มารเป็นคำที่กำกวมดีนได้อย่างนี้. เดียวนี้เราพูดกันถึงฝ่ายคนที่เป็นบัณฑิตตั้งใจจะทำดี พยายามจะทำดี แล้วมันก็มีมารมาแบบนี้.

มารตามที่กล่าวในคัมภีร์

นี้เราพูดกันเรื่องทาง เรื่องการเดินทาง เรื่องผู้เดินทาง เรื่องผู้ชี้ทาง แล้วก็อุปสรรคที่มีอยู่ในการเดินทาง ซึ่งจะพูดเป็นกลางใช้ได้แก่ทุกคน โดยจะเอาถ้อยคำในพระคัมภีร์มาพูด

เสียเลยดีกว่า คือเขาพูดไว้ดี เขาพูดไว้ครบถ้วน; แต่เราก็ไม่เข้าใจของเขา หรือว่าเข้าใจไปในด้านบุคคลาธิษฐานอย่างเดียว. เอาละ ที่นี้จะพูดตามพระคัมภีร์ แล้วก็ชี้ให้เห็นว่า มันเป็นอุปสรรคหรือเป็นมารอย่างไร.

ในชั้นแรก ก็ต้องขอให้คุณจดจำถ้อยคำ ที่คุณจะรู้สึกว่าการกระทำล้าสมัยไว้ก่อน. ทำไมผมต้องพูดอย่างนี้? เพราะตามความรู้สึกที่เกิดจากการได้พบเห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปนี้ คนเขาเกลียดคำกริการะในพระคัมภีร์; ยิ่งเป็นนักศึกษาศาสน์ใหม่อย่างพวกคุณแล้ว คุณจะถูกหมิ่นดูถูกเอาเสียทีเดียว. แต่ถ้าเข้าใจดีแล้ว จะหมดหรือจะหยุดเรื่องดูหมิ่นดูถูก จะรู้สึกว่าเขาพูดไว้แบบคาย.

คำในพระคัมภีร์ที่เกี่ยวกับมารนี้ เขาพูดไว้ว่า มันมี ๕ ชนิด:-

ชนิดที่หนึ่ง เขาเรียกว่า กิเลสมาร - *มารคือกิเลส.*

ชนิดที่สอง เขาเรียกว่า ขันธมาร - *มารคือขันธ* ขันธเช่นเบญจขันธนี้.

ชนิดที่สามเรียกว่า มัจจุมาร - *มารคือมัจจุ* มัจจุราชหรือความตาย.

ชนิดที่สี่เรียกว่า เทวปุตตมาร - *มารคือเทวบุตร.*

ชนิดที่ห้าเรียกว่า อภิสังขารมาร, อภิสังขารมาร - *มาร* คือการปรุงแต่ง โดยเฉพาะก็คือกรรมที่ทำหน้าที่ปรุงแต่ง; เป็น ๕ อย่างด้วยกัน.

นี่เป็นถ้อยคำที่กล่าวไว้อย่างนี้ ใครจะประยুক্তเอาไปอย่างไร ก็ทำได้ตามชอบใจ; แต่เดี๋ยวนี้เราจะมีวิธีประยুক্তให้เข้ากับเรื่องที่ว่า ชีวิตเป็นการเดินทาง ไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง ก็คือพระนิพพาน อย่างที่กล่าวแล้ว.

ดูให้ดีในห้าอย่างนี้ สามอย่างแรกนั้น มันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง หรืออยู่ในตนเอง คือกิเลสของเราเอง, เบญจขันธ์ คือนามรูปของเราเอง, มัจจุ หรือความตายมันก็มีอยู่ที่ตัวเอง หรือที่ชีวิตนั่นเอง. นี่มาร ๓ ตัวแรกมันก็อยู่ข้างใน ซึ่งกล่าวตามตัวหนังสือที่เห็นชัดๆ อยู่.

มารที่สี่ ที่เรียกว่า *เทวปุตตมาร* นี้ ก็ยอมรับว่าอยู่ข้างนอก, เรายอมรับว่าอยู่ข้างนอกไปที่ก่อน คือว่าจะพูดกันไปตามตัวหนังสือนี้.

ที่นี้อย่างที่ห้า ที่เรียกว่า *อภิสังขารมาร* คือกรรมหรือการกระทำนี้ เราจะไม่ว่าพูดว่าอยู่ข้างนอกหรืออยู่ข้างใน มันเนื่องกัน

ทั้งข้างนอกและข้างใน. ที่นี้ดูกันทีละอย่างโดยละเอียด :-

กิเลสमार

มารที่ ๑. กิเลสमार เป็นเรื่องของระบบวิญญูณณ์เกี่ยวกับความรู้หรือสติปัญญา ไม่ใช่เรื่องจิตใจโดยตรง. ถ้าเรื่องกายกับจิตใจโดยตรง เราเรียกว่า ขันธमार ชุดที่ ๒ ขันธमारนี้มีทั้งกายและใจ ทั้งนามทั้งรูป; ส่วนกิเลสमारนี้ เรายกขึ้นเป็นพวกหนึ่งต่างหาก แต่มันก็ไม่ไฉนจะแยกออกไปได้เด็ดขาด จากเรื่องกายกับใจ เดี่ยวเราจะเห็นว่ามันแยกกันอย่างไร.

กิเลสคือความรู้สึก ความคิดความนึกที่ชั่วร้าย มีแม่ของมันก็คืออวิชา คือความไม่รู้ แล้วคลอດลุดออกมา เป็นความคิดความรู้สึกอันชั่วร้ายหลาย ๆ ประการ; ที่เรารู้จักกันดี ก็คือ โลกะ โทสะ โมหะ หรือจะมีชื่อเรียกอย่างอื่นก็ได้. อันนี้ถ้าเกิดขึ้นแล้ว มันก็เป็นมารอยู่ในตัวมันเองโดยอัตโนมัติ; เมื่อเกิดขึ้นในจิตใจ มันก็มีจิตใจที่มีดมัวเร้าร้อน หม่นหมอง ทนทรมาณ แล้วก็เดินผิดทาง เหมือนกับเมื่อกิเลสชนิดนี้เกิดขึ้น แล้วคุณก็

เรียนหนังสือไม่ได้. มองดูกันง่าย ๆ อย่างนี้ก็แล้วกัน กิเลสชนิดใดชนิดหนึ่งเกิดขึ้น เราก็เรียนหนังสือไม่ได้ คือไม่เดินทางไปได้ในความมุ่งหมายของนักเรียน, ที่เกิดขึ้นในใจแก่คนธรรมดา ที่เขาจะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือจะปฏิบัติเพื่อมรรค ผล นิพพาน มันก็เดินไปไม่ได้. นี่กิเลสมันเป็นอย่างนี้ แล้วก็ไม่ได้อยู่ที่ไหนโดยแท้จริง นอกจากในจิตใจของบุคคลนั้นแหละ. เดียวนี้ค้างไว้ที่ก่อนว่าจะเป็นมารชนิดไหนที่จะมาผจญพระพุทธเจ้าจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี.

ขันธมาร

มารที่ ๒. ที่เรียกว่า ขันธมาร นี่คือเอาความหมายตามตัวหนังสือ ก็คือเบญจขันธ์ : รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือเอาแต่ที่สำคัญ ก็คือกายกับใจ. บางที่ร่างกายของเราเป็นอุปสรรค คือเป็นโรคทางร่างกาย หรือมีร่างกายไม่สมประกอบทุพพลภาพ ร่างกายของเราก็เป็นมาร กระทั่งเป็นมารแก่การศึกษาของเรา หรือการก้าวหน้าของเรา, ถ้าว่าใจมันเกิด

บกพร่อง มีระบบประสาทหรือระบบจิตความคิดนี้ก็จะไรต่าง ๆ ที่มันทำงานไม่ถูกต้อง เป็นไปไม่ได้ ส่วนนี้มันก็เป็นมาร.

อย่างว่าเป็นคนบ้าเป็นคนบอ เป็นคนอะไรต่างๆ ที่จิตไม่สมประกอบ หรือว่าร่างกายไม่สมประกอบ รวมกันเข้าก็เป็น จันธมาร ซึ่งเราก็มีกันอยู่บ่อยๆ ไซ้ไหม? เดี่ยวมันขัดข้องที่ตรงนั้น ขัดข้องที่ตรงนี้ ต้องกินยานอนหลับกันบ่อยๆ; อย่างนี้ไม่ใช่กิเลส แต่เป็นความไม่สมบูรณ์ ความไม่มีสมรรถภาพ หรือว่า ความชำรุดอะไรของร่างกายกับใจโดยตรง.

มัจจุมาร

มารที่ ๓. มัจจุมารคือ ความตาย นี้เราไม่ต้องอธิบายก็ได้ ถ้าตายก็จบเรื่อง ไม่ต้องเดินกันต่อไป; แต่ถ้าจะแยกความตาย ออกเป็นความตายทางนามธรรมอีก มันก็ได้เหมือนกัน คือความ เลิกคิดนึกที่จะทำต่อไป ล้มเลิกความคิดหรือโครงการอันนั้น อย่างนี้เป็นต้น มันก็เป็นความตายได้เหมือนกัน. แม้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับกิเลส บางทีเราก็เกิดเลิกความคิดโครงการอันหนึ่งๆก็ได้

สงเคราะห์เข้าในความตายนี้ได้เหมือนกัน. นี่มััจจุมาเห็นง่ายที่ความตาย หรืออุปสรรคอย่างเดียวกัน ที่ว่ามันหยุดหรือมันตัดการดำเนินนั้น ๆ ให้มันหยุดชะงักลง.

สามอย่างที่กล่าวมานี้ เรียกว่าอยู่กับเนื้อกับตัว เนื่องจากอยู่กับภายในตัวนั่นเอง.

เทวปุตตมาร

มารที่ ๔. เทวปุตตมาร ตัวหนังสือก็คือ เทวบุตร. เทวบุตรนี้เรารู้กันว่าอยู่ในเทวโลก แล้วก็ลงมาเป็นมาร, แล้วอาจารย์เขาก็อธิบายกันอย่างนั้น ว่าเทวบุตรที่มุ่งร้ายต่อกุหลุตรต่อบรรพชิต ผู้จะบำเพ็ญเพียรในพระพุทธศาสนา แล้วก็ทำตัวเป็นมารเล่นแกล้ง. ผมเห็นว่าเท่านั้นมันยังไม่พอ; อยากจะใช้คำว่าพวกนักเลงทั้งหลาย คือคนภายนอก เป็นนักเลงอันธพาล นักเลงเจ้าชู้ นักเลงอะไรก็ตาม รวมทั้งพวกเทพบุตรที่เป็นนักเลงเจ้าชู้ยอดสุดด้วย.

พวกเทวดา นี้เขาไม่ค่อยทำอะไรกัน นอกจากมีความ

หมกมุ่นในทางกามารมณ์; นี่ความหมายมันก็อยู่ที่ความหมกมุ่นในทางกามารมณ์ แล้วอิจจาริษาผู้อื่น. เราเอาความว่าพวกเทพบุตรนี้ คือพวกที่มีความสามารถที่จะขัดคอก็แล้วกัน. ที่มุ่งมาดอาฆาตกันนักเดี๋ยวนี้ ก็คือพวกนายทุน, พวกศักดินาไซ้ใหม่ ที่พวกคุณหมายมันปั้นมือกันนัก? นี่ก็ต้องจัดเข้าไว้ในพวกเทพบุตรได้เหมือนกัน เพราะว่ามันมีอะไรเหมือนๆ กัน. พวกที่เขาพอใจในเนื้อหนัง เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ เรื่องกามารมณ์อะไรต่างๆ เขาทำตนเป็นอุปสรรค; ก็ต้องสงเคราะห์ไว้ในชุดเทพบุตรด้วยกันทั้งนั้น.

มารตัวนี้แหละจะแยกออกไปให้อยู่นอกราย คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ที่เขาเป็นนักเลงขัดคอ เพราะเขามุ่งหมายอย่างเดียวกัน, จะขัดคอแม้แต่คนดี เมื่อเราตั้งใจทำความดี หรือทำความดีอยู่ มักมีคนเกลียด มีคนอิจจาริษา นี่มันเป็นของธรรมดาที่สุด.

ความดีนั้นมันมีเสียดที่ความเด่น เพราะมันเป็นจุดข้อย่างของคนที่ทำความเด่นด้วยกัน; ฉะนั้น คนที่ตั้งใจจะทำดี ก็ยังมีเทพบุตร มากอยทำลายล้างขัดขวาง; ถ้าไม่ใช่พวกทำดี

เป็นพวกที่แสวงหาเหมือนๆ กัน มันก็ยิ่งขัดขวางกันใหญ่. ถ้าเราจะแปลคำว่า เทวปุตตมารที่เป็นคนๆ ให้เป็นธรรมาธิษฐาน ก็ควรจะเล็งถึงการแย่งชิงกัน ในการได้มาซึ่งกาม การแย่งชิงกัน เพื่อการได้มาซึ่งกามจากภายนอก นี่เป็นเทวปุตตมาร.

อภิสังขารมาร

มารที่ ๕. ที่เรียกว่า อภิสังขารมาร นี้ไปไกลเลย ตามตัวหนังสือเขาแปลว่า ปรุงแต่งอย่างยิ่ง; อธิบายกันว่ากรรม : กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่มีวิบาก, ที่จะเป็นมารก็คือ วิบากฝ่ายชั่ว; เพราะฉะนั้น จึงหมายถึงกรรมชั่ว กรรมไม่พึงปรารถนา.

ในบางกรณีเราได้รับผลกระทบเก่า หรืออะไรที่ได้ทำไว้เข้ามาแทรกแซง ทำให้กิจการที่เรากำลังทำอยู่นั้นล้มละลายหมด; อย่างนี้เป็นตัวอย่างของสิ่งที่เรียกว่ากรรมวิบาก. *กรรมวิบาก* แปลว่าวิบากแห่งกรรม คือผลแห่งกรรม ไม่ต้องเอาชาติอื่นๆ หลอก ในชาตินี้เราทำอะไรเสียหาย เลวๆ เข้าไว้ แล้วยังไม่ทัน

จะให้ผล; ที่นี้พอมาตั้งต้นทำเรื่องอื่น จะทำให้ดี มันก็ประจวบเหมาะเรื่องทำชั่วไว้นั้นมันให้ผลขึ้นมา คือมันปรากฏออกมา มันก็ทำลายกีดขวางอะไรหมด.

ที่เรากำลังทำดีอยู่ แม้ว่าเราจะเปลี่ยนจิตใจ จะเป็นผู้ทำดีต่อไป ไม่ทำอะไรเลยๆ อีก ผลนั้นก็ยังคงตามมาขัดขวางไว้ ตามสมควรแก่กรณี. นี้เราเรียกว่ามาร คือกรรมวิบาก หรือผลของกรรม หรือเรียกว่าภิสังขาร ก็คือผลกรรมที่มันจะปรุงแต่งต่อไปให้เป็นอย่างนั้นให้เป็นอย่างนี้; มาทันเข้าเมื่อไร มันก็ปรุงแต่ง. ที่นี้มันปรุงแต่งไปในทางที่ขัดกันกับความต้องการของเรา ก็ต้องเรียกว่ามาร; กรรมตามทันก็มาเป็นมารด้วยเหมือนกัน.

นี้ดูให้ดีก็จะเห็นว่า *มารนี้ไม่ใช่คน หรือไม่ใช่กิเลส ไม่ใช่ร่างกาย ไม่ใช่ความตาย ไม่ใช่พวกนักเลงขี้ดคอกคน แต่เป็นกรรมของตนเอง.*

ห้าอย่างนี้เรียกว่ามาร ปู่ ย่า ตา ยาย ของเรากลัวกันนัก จนต้องอธิษฐานจิตว่า *ขอให้พ้นจากปัญหามาร มารทั้ง ๕ นี้, ขอให้มันแคล้วคลาดไป. เวลาจะทำบุญอะไรก็กรวดน้ำให้มาร ขออย่าให้มาเป็นมารเลย โดยถือว่าเป็นบุคคลเหมือนกัน แต่เป็น*

บุคคลอันตราย; จะต้องกรวดน้ำให้มาร ขออย่ามาทำอันตรายแก่เราเลย.

เราได้ยินแต่อย่างนี้ เราก็เห็นเป็นของครีคระ เห็นคำพูดหรือการกระทำของคุณย่าคุณยาย เป็นของครีคระ; แต่ที่จริงเขาฉลาดกว่า เพราะเขารู้ว่าอะไรมันเป็นอะไร ที่จะเป็นตัวข้าศึกขัดขวางต่าง ๆ ก็ต้องการจะปลดเปลื้องไป.

แม้กิเลสमार เขาก็พยายามจะทำให้มันหมดไป ว่างไป เมื่อทำบุญทำกุศลก็ตั้งใจให้กิเลสมันเบาบางไป.

เกี่ยวกับขันธमार ก็ต้องการให้มีขันธเป็นปรกติ มีร่างกายและจิตใจเป็นปรกติ.

มัจจุมาร ความตาย นี้ก็ให้มันมาตามที่มันควรจะมา; แต่ถ้าเป็นพระอรหันต์เสียแล้ว เรื่องความตายนี้ก็ไร้ความหมายหมดความหมาย ไม่มีความเป็นมาร แม้กิเลสหรืออะไรก็เถอะมันหมดปัญหาไปทั้งนั้น สำหรับพระอรหันต์. น้อยากจะระบุว่าแม้แต่ความตายมันก็ไม่เป็นปัญหา.

เทวปุตตมารทั้งหลาย ถ้าเขาถือว่าเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งอยู่ในสวรรค์ลงมาเป็นมาร เขาก็กรวดน้ำอุทิศให้. แต่พร้อมกันนั้น

ก็กรวดน้ำอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย ที่อยู่ด้วยกันในโลกนี้ ซึ่งจะต้องถือว่าเป็นพวกนี้ กลุ่มนี้ กลุ่มเทวปุตตมาร.

ส่วนเรื่องอกิสังขมาร หรือกรรมนั้น เห็นยากและเล็กน้อย; ก็แปลว่า ขอให้พ้นไปจากผลของกรรมทั้งหลาย กรรมชั่วทั้งหลาย.

เหลืออบตาดูที่เดียวหมดทั้ง ๕ อย่าง ก็จะได้พบได้ว่า บรรดาอุปสรรคทั้งหลายเขาเรียกว่ามาร ก็ไปทำความรู้สึกเอาเอง. ถ้าอย่ามีอุปสรรค ๕ ประการนี้ เราจะเป็นอย่างไร นับตั้งแต่การศึกษาเล่าเรียน การอาชีพ การเป็นอยู่ จนกระทั่งว่า จะบวชบำเพ็ญธรรม เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพานนี้ ถ้าปราศจากมารแล้วจะเป็นอย่างไร, หวังไว้ที่ก่อนว่า ถ้าปราศจากมารแล้วจะเป็นอย่างไร.

มารมีมาเพื่อให้ต่อสู้จนชนะ

แต่ว่า อย่าโง่งขนาดหนัก ถึงกับว่า เราจะต้องปราศจากมาร เพราะว่าการมีมารนั้นเป็นของธรรมดา; แม้ว่าการไม่มีมารนี้มันน่าปรารถนาอย่างยิ่ง แต่ก็อย่าคิดว่าชีวิตทั้งหลายจะ

ปราศจากมาร. ถือกันง่าย ๆ ว่า แม้แต่พระพุทธเจ้า ท่านก็
ยังต้องต่อสู้พญามารกัน ตั้งแต่ต้นจนปลาย จนวาระ
สุดท้ายของการที่จะปรินิพพานอยู่หยก ๆ แล้ว ก็ยังมีมาร.

เป็นอันว่า มาร นั้นแหละ คือสิ่งที่เราจะต้องยินดีเพชฌ
หน้ากับมัน แม้ไม่มีใครชอบ แต่ก็ฝืนความจริงไปไม่ได้; ฉะนั้น
สิ่งที่เรียกว่ามารหรืออุปสรรคทั้งหลายนี้ คือสิ่งที่เราต้อง
ยินดีพบมัน เพชฌัญกับมัน ต่อสู้กับมัน. นี่พูดอย่างนักเลงที่สุด
จะเอาความหมายทางโลก ๆ ก็ได้ ทางธรรมก็ได้; ฉะนั้น ต้องสู้
กันให้ชนะ. ถ้ามีวาทลบลีกล้อมันก็มีมากขึ้น ต่อสู้กับมันให้
ชนะทุก ๆ ตัวมารไป.

ที่นี้ เมื่อดูตามข้อเท็จจริง คนทั้งหลายไม่เป็นอย่างที่
สู้กับมารนั้น เขาไม่อยากจะพบกับมาร เขาโง่มากถึงขนาดนั้น;
ฉะนั้นเขาจึงโกรธ เขาจึงอึดอัดหรืออะไร. เมื่อมีอุปสรรค เขาก็
ไม่มีความคิดหรือความเข้มแข็ง ความปรกติอะไรต่าง ๆ ที่จะ
เพชฌัญหน้ากับมาร; เป็นขรवासก็อย่างนี้ เป็นพระเป็นเณรก็
อย่างนี้ คือโง่ในข้อนี้.

ถ้าจะประยุทธ์กันอย่างไรแล้ว คุณต้องกวักมือทำทนายให้

มารมันเข้ามา. ถ้าต้องการจะผ่านการศึกษานี้ไป ก็ต้องรบกับมารของการศึกษานี้ทุกตัว แล้วต่อไปก็เรื่องอาชีพ เรื่องอะไรต่างๆ เรื่อยไปเถอะ แล้วแต่เราจะจัดชีวิตของเราให้เดินทางไปอย่างไร ก็ต้องผ่านมารเหล่านี้เป็นพวกๆ เป็นด่านๆ ไปเลย กว่าจะหมด.

มารเป็นสิ่งที่ต้องมีแน่, เป็นสิ่งที่ต้องปะทะกันแน่, แล้วเป็นสิ่งที่มันมาทำให้เราฉลาดเข้มแข็ง; ไม่ใช่มาทำให้เราโง่งนึ่งร้องไห้อยู่ หรือว่าโกรธเคืองอยู่. ถ้าว่าจะใจดีสู้มาร ก็อาศัย *ธรรมะ* ของพระพุทธเจ้าหลายๆ ข้อ ทำให้มีจิตปรกติแล้ว ก็จะต้องสู้ชนะมารผ่านไปได้ ทำนองเดียวกับพระพุทธเจ้าด้วยเหมือนกัน.

เราควรรู้จักสิ่งที่เรียกว่ามาร ในฐานะที่เป็นอุปสรรคทุกชนิดเลย ไม่ว่าอะไร ถ้าเป็นอุปสรรคแล้วละก็ถือว่าเป็นมารได้; เพราะว่ายังมีมารที่ออกไปจากที่กล่าวมาแล้วอีก คือ *อุปสรรคตามธรรมชาติ* ที่มันขัดขวาง หรือทำลายอยู่ตามธรรมชาติ เหมือนกับที่เราเห็นๆ อยู่ในโลกลนี้ : น้ำท่วมบ้าง แผ่นดินถล่มบ้าง หรือว่าดินฟ้าอากาศมันแปรปรวนตามธรรมชาติบ้าง เมื่อมันไม่ตรงกันกับความประสงค์ของผู้ใด ก็ถือว่าเป็นอุปสรรคหรือเป็น

มารของผู้นั้นแหละ แต่เราไม่เรียกว่าขันธมารหรืออะไรมารใน ๕ พวกนี้.

มารใน ๕ พวกนั้นมุ่งหมายแต่ที่เกี่ยวกับคนโดยตรง เป็นภายในใจของคน หรือว่าในชั้นที่เรียกว่าไม่ใช่ธรรมชาติ ไม่ใช่ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติธรรมดา; แต่แม้ว่ามันเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติธรรมดา เช่นฝนตกในเมื่อเราไม่ต้องการจะให้มันตก, แดดมันจัดเมื่อเราไม่ต้องการ, นี้ก็ต้องพ้นฝ่าไปให้ได้ ไม่ให้มีความหมายของคำว่ามารขึ้นมาได้.

ทีนี้ ก็จะต้องดูกันว่า สิ่งที่เรียกว่ามารนี้ ตามตัวหนังสือก็แปลว่า ทำให้ตาย นี่เราถึงถึงอุปสรรคทั้งหลาย แม้ไม่ถึงตายเราก็เรียกว่ามาร คือมันตายของความคิดที่ควรจะได้ ไม่ใช่ตายของชีวิตร่างกาย:-

เช่น กิเลสมาร นี้ก็ไม่ต้องเสียชีวิตหรอก แต่เรียกว่ามาร เพราะมันทำให้เกิดอุปสรรค เกิดความเป็นไปไม่ได้ของการบรรลุความคิด.

ขันธมาร นี้ก็ไม่ได้ทำให้ตายหรอก แต่มันทำให้ใช้ประโยชน์ไม่ได้.

มัจจุร จะหมายถึงความตายก็ได้ ตรงตามตัวหนังสือ แต่หมายถึงการตายแห่งโครงการ หรือกรรมที่กระทำนี้ ก็เรียกว่า มัจจุร ไม่จำเป็นจะต้องหมายถึงตายของร่างกายเสมอไป.

อย่างเทวปุตตมาร ก็ปรากฏชัดอยู่แล้ว ว่ามันไม่ได้มา ทำให้ตายสิ้นชีวิต แต่มันทำให้ตายในความหมายอื่น.

กรรมหรืออกิสังขารมาร ก็ไม่ได้ทำให้ตายอย่างที่ว่าสิ้นชีวิต แต่ทำให้เสียหาย ความดีที่ควรจะได้หรือสิ่งที่ควรจะทำ ก็เลย เป็นมาร.

ดังที่ได้พูดมาแล้วข้างต้น ว่าตัวหนังสือนี้ลำบาก มัน หลายชั้นหลายระดับ ในระดับหนึ่งมันก็ยังกำกวม; ถึงคำว่ามาร นี้ ตัวหนังสือแปลว่า ผู้ทำให้ตาย ผู้ฆ่าให้ตาย; แต่เท่าที่เป็นอยู่จริง ไม่ได้ตายทางร่างกาย คือ ตายทางคุณความดี. ฉะนั้น อุปสรรค ทั้งหลายคือทำความดีให้ตาย เลยถือเอาความหมายที่มันจะใช้ได้ ง่ายๆ ทั่วไปว่า มารนั้นคืออุปสรรค, ความตายก็เป็นอุปสรรค แม้ยังอยู่ไม่ตาย มันก็ยังมีอุปสรรค; ต้องเอาชนะให้ได้. เมื่อมัน มีอยู่อย่างนี้ คือ ๕ อย่าง อย่างนี้ ก็ต้องไปศึกษาแต่ละอย่าง ว่า จะเอาชนะให้ได้อย่างไร.

วิธีชนะมาร

จะเอาชนะกิเลสमार มันก็คือการปฏิบัติธรรมะ อย่างที่พูดกันแล้วพูดกันอีกอยู่เรื่อย ๆ; ไปปฏิบัติธรรมะเหล่านั้น ถูกต้องก็เอาชนะกิเลสमारได้.

ขันธमार ก็รู้จักจัดรู้จักทำ เกี่ยวกับการประพฤติธรรม อยู่มากเหมือนกันแหละ ที่เราจะมีขันธอยู่ในสภาพที่เหมาะสม สำหรับจะปฏิบัติหน้าที่. เดียวนี้เราจะแก้ไขเพียงปัญหาที่ว่า ขันธมันไม่อยู่ในสภาพที่จะช่วยให้ก้าวหน้าในทางความดี จนถึงที่หมายปลายทาง.

ส่วน มัจจุมาร ความตายนั้น จะต้องศึกษาจนถึงกับรู้ว่า ไม่มีใครตาย มีแต่ขันธ แต่ธาตุ อายตนะ เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมดา ตามกฎธรรมดาของสังขารทั้งหลาย ไม่มีใครตาย, แล้วก็ไม่วางความตาย แล้วทำอะไรเรื่อยไป เมื่อมันยังไม่แตกดับ ก็ทำอะไรเรื่อยไปได้. การตายของโครงการ หรือของความปรารถนานั้น ถ้ามันผิดก็ให้ตายไปได้ ถ้าถูกก็ให้รักษาไว้ ได้ดำเนินต่อไป.

ที่นี้สำหรับ *เทวปุตตมาร* ซึ่งเขาอธิบายว่าเทวดาลงมาจากเทวโลก มาขัดคอ; ส่วนผมนี้อยากจะชี้ให้เห็นว่า แม้ในโลกนี้ไม่ต้องมาจากเทวโลกที่ไหน เต็มไปด้วยนักเลงที่จะขัดคอ นี้ก็เรียกว่าเทวปุตตมาร. นี่คือปัญหาธรรมดาสามัญ ที่คนทั้งหลายเขาก็รู้จักแก้ไขกันอยู่แล้ว : *ทำตนให้ปลอดจากอุปสรรค* ซึ่งเกิดจากมนุษย์ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน คือเกี่ยวข้องกัน. เรียกว่าสังคมที่เป็นมารนั้น เราจะจัดการอย่างไรก็ไปศึกษาดู ตามวิทยาการทางสังคมก็ได้ โดยรายละเอียดก็พูดไม่ไหวในที่นี้ แก้สังคมที่เป็นมารได้ ก็เอาชนะเทวปุตตมารโดยบุคคลาธิษฐานได้.

ที่นี้ ถ้าจะแปลความหมายคำว่า *เทวปุตตมาร* คือการแย่งกัน เพื่อจะให้ประสบความสำเร็จในทางกามารมณ์ แล้วอิจฉาริษยาทำลายกัน นี้ก็แก้ได้ด้วยการศึกษารัทธิธรรมะ. ให้ทุกคนตั้งอยู่ในธรรมะ เป็นผู้ดี เป็นสุภาพบุรุษ ก็ไม่ต้องมีอย่างนี้; แต่มันก็เป็นการยาก ในโลกนี้ที่จะเป็นอย่างนั้นได้ เราก็มีแผนการมีอะไรที่เราจะหลบหลีกสิ่งเหล่านี้ หรือชนะสิ่งเหล่านี้ เมื่อควรจะชนะได้.

อภิสังขารมาร คือกรรมนี้ ในขั้นแรกก็ *ทำแต่กรรมดี*

ไว้ตะปัดແທး มั่นก็ชนะกรรมชั่ว หรือปิดอำนาจของกรรมชั่ว
หมดไป, แล้วก็ศึกษาต่อไป จนถึงว่า มีจิตใจอยู่เหนือกรรมดี
และกรรมชั่วทั้ง ๒ อย่าง; อย่างนี้ก็เรียกว่าสิ้นกรรม หมดกรรม
หรือชนะกรรม.

เป็นอันว่า มารทั้ง ๕ นั้น เป็นสิ่งที่กำจัดได้ ทำลายได้
ฆ่าให้ตายได้, อุปสรรคทั้งหลายเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ หรือกำจัดให้
หมดไปได้; ฉะนั้นขอให้ทุกคนรู้จักอุปสรรคหรือมาร ของการ
เดินทางของชีวิตไว้ในลักษณะอย่างนี้ จะได้ไม่กลัว จะได้ไม่ท้อแท้
ไม่อ่อนแอ จะได้ยิ้มรับ แล้วตรงเข้าแก้ไขต่อสู้ให้ชนะ.

อย่าได้ไปหัวเราะคุณย่า คุณยาย คุณตาอะไร ที่เขาพูด
ถึงมารทั้ง ๕ เขาต้องการจะกรวดน้ำให้มาร หรือจะแผ่ส่วนกุศล
ให้มาร; นั่นແທးเราจะโง่เอง เพราะว่าเขารู้จักสิ่งที่เรียกว่ามาร
แล้วสอนสืบ ๆ กันมา. แม้จะอยู่ในรูปทำตาม ๆ กันมา มันก็ยัง
เป็นการทำตาม ๆ กันมาที่ถูกต้อง; เพราะว่าถ้าตั้งใจผิดไปจาก
นั้นแล้ว มันมีแต่ผลร้าย; ด้วยความเชื่อก็ได้ ตั้งจิตใจไว้อย่างนั้น
แล้วก็ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่เรียกว่ามารได้เหมือนกัน.

ที่เราจะไม่พบกับมารนั้นไม่มีหวังหรอก; เพราะมันมีอยู่

แล้วในที่ทุกหนทุกแห่ง กระทั่งในเนื้อในตัวของเรา ในชั้นของเรา ในจิตของเรา ในอะไร ในสันดานของเรา มันก็มีกิเลส คือความเคยชินแห่งกิเลส ที่สะสมไว้. แล้วใครจะเป็นผู้พ้นจากมาร? มันก็เช่นเดียวกับปัญหาที่ว่า ใครจะเป็นผู้เดินทางนั้น.

ที่นี้ จิตที่ประกอบอยู่ด้วยสติปัญญา ที่มันต้องการจะก้าวไปตามทางที่ถูกตองนั้น จะไปถึงจุดหมายปลายทาง ที่อยู่เหนือปัญหา เหนืออุปสรรค เหนืออะไรทั้งปวง กระทั่งว่าแม้แต่ความตาย ก็ไม่มีความหมายเป็นอุปสรรคหรือเป็นมาร, ทั้งกิเลสก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นย่ำยีจิตใจ มันถูกเก็บไว้ที่ไหนก็ตามใจมันเถอะ แต่อย่ามาเกิดขึ้นในจิตใจ แล้วทำคนเราให้เป็นทุกข์เดือดร้อน.

ขอสรุปสั้นๆ อีกที่ว่า *มาร หรือ อุปสรรคนี้* คือสิ่งที่มีไว้ สำหรับทำให้เราฉลาด ทำให้เราสามารถ แล้วฆ่ามันให้ตาย เท่านั้นเอง. ถ้าไม่อย่างนั้นความเป็นมนุษย์ของเราจะไม่มีความเป็นมนุษย์ คือมีจิตใจสูง มีสมรรถภาพ มีคุณธรรมอะไรต่างๆ ที่มีความเป็นมนุษย์ ก็เพราะว่าผ่านสิ่งเหล่านี้ไปได้; เพราะฉะนั้นจึงถือว่า *มาร* เป็นสิ่งที่มีไว้ สำหรับทำให้คนเราเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยม โดยผ่านสิ่งเหล่านี้ไปได้. ควรจะสนใจ

อย่างเดียวกันกับที่เราสนใจสิ่งที่เรารัก หรือพอใจ หรือสนใจ; ถ้าเรามัวเกลียดमारอยู่ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย; ถ้าว่าเกลียดमारจริงๆ มันก็ต้องพยายามทำให้มันหมดไป เกลียดกลัวเฉยๆ นี้ไม่มีประโยชน์.

เมื่อตะก็พูดค้างไว้หน่อยหนึ่งว่า เกี่ยวกับพญามารที่มาผจญพระพุทธเจ้านั่นแหละ ควรจะเข้าใจถูกต้อง; ถ้าใครจะยังเข้าใจไปตามตัวหนังสือ ว่ามาจากสวรรค์ มาผจญพระพุทธเจ้าตรงตามรูปภาพที่เขียนตามฝาผนังโบสถ์ ก็ได้ ก็ไม่เสียหายอะไร. เขาจะได้พยายามที่จะปรับปรุงตัวเองให้ชนะมาร ตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า; ก็ยังดีกว่าที่ว่าจะไม่รู้จัก ไม่สนใจ หรือไม่มีเป้าหมายอะไรเสียเลย.

ถ้ากล่าวตามธรรมาธิฐาน ก็คือ *ความคิดที่เกิดขึ้นในวาระสุดท้าย* ที่ทำให้เกิดความหวนระลึกไปถึงความสุขในสวรรค์ ในที่สุดก็เอาชนะได้ เห็นว่าไร้สาระ. เรื่องเกี่ยวกับบุคคลาธิฐานอย่างอื่น เขายังมีกล่าวไว้อีก เช่นกล่าวว่า พระสิทธัตถะนี้ถ้าอยู่ครองฆราวาสก็จะเป็นจักรพรรดิ มีอะไรก็ได้ตามใจหมดทุกอย่าง แม้ในทางกามารณ์, หรือจะพูดอย่างสรุปความก็ว่า

ต้องการการกามารมณ์อย่างไรก็ได้. ถ้าความคิดอย่างนี้มันเกิดขึ้นมาสักแฉะหนึ่ง ทำให้เกิดความลังเล ในการที่จะเป็นพระพุทธเจ้าให้สมบูรณ์ นี่ก็เรียกว่ามาร; แต่ว่าตอนสุดท้ายทำลายให้มันหายไปได้ คือเอาชนะมันได้ พร้อมทั้งเสนามาร คือกิเลสน้อย ๆ ทั้งหลาย ที่เป็นบริวารของกิเลสตัวใหญ่นั้น.

ถ้าเราเข้าใจเรื่องนี้ เราคงจะเข้าใจถึงกับว่า ไม่ผจญแต่พระพุทธเจ้า ที่แท้มันก็ผจญเราทุกคนอยู่; เมื่อเราจะต้องการให้ประสบความสำเร็จในทางสูง ในทางของธรรมะ แล้วความรู้สึกทางต่ำ ทางทราม ทางกามนี้ เข้ามาแทรกแซงอยู่เสมอ แล้วบางทีมันก็ชนะด้วย ทำให้เราแกว่งกลับไปกลับมา, แกว่งกลับไปกลับมา อยู่ไม่รู้กี่ครั้งกี่หน หรือที่มันชนะมาบุคคลนั้นตายไปเลย ก็มีอยู่มาก คือมันล้มเหลวในการงานที่เป็นอุตมคติ.

ตัวอย่างเช่นไปชิงสุกก่อนห้ามเรื่องเพศ เรื่องผัวเรื่องเมียอะไรนี้ มันก็ต้องเสียหายลงไปมากมาย แม้ไม่ใช่อย่างนั้น มันก็ยังรบกวณ กระทั่งเป็นพระเป็นเณรแล้วมันก็ยังรบกวณ; อย่างเดียวกับที่รบกวณพระพุทธเจ้าในความหมายอย่างเดียวกัน คือความคิดว่า เรายังมีหวังที่จะเอาการกามารมณ์อย่างสูงสุด อย่างไร

ก็ได้ แล้วก็สีกไปหากามารมณ ก็เรียกว่าพญามารเป็นฝ่ายชนะ โดยแน่นอน.

ฉะนั้นอย่าไปคิดว่ามันผจญแต่พระพุทธเจ้า มันผจญแก่ทุกคน ยิ่งต้องการจะประสบความสำเร็จสูงเท่าไร พญามารตัวนี้ก็จะมาในรูปที่สูงพอกัน ที่จะคอยทำลายเสีย.

ขอให้นึกถึงเรื่องราวเหล่านี้ไว้ เพื่อต่อสู้ชนะมารที่มีอยู่เป็นประจำ มาเมื่อไรก็ได้; ทั้งหญิงทั้งชาย ให้รู้เรื่องมารหรืออุปสรรคของชีวิตที่เป็นการเดินทางไว้ ในลักษณะอย่างนี้ แล้วสิ่งต่างๆ ก็คงจะเป็นไปในทางดี ประสบความสำเร็จตามที่ควรจะหวัง.

เอาเวลาสำหรับพูดก็หมดแล้ว เหลือเวลาสำหรับถาม ใครมีปัญหอะไรก็ถาม.

ตอบปัญหา

(ถาม) ท่านอาจารย์ ผมขอถามว่า อะไรเป็นเหตุให้เกิดมารทั้ง ๕, หรือว่าอะไรทำให้มารทั้ง ๕ เกิดขึ้น?

(ตอบ) ถ้าถามอย่างนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ผมอยากจะตอบให้ตรงกับข้อเท็จจริงว่า สิ่งที่จะเรียกว่ามารนั้น มันมีอยู่พร้อมแล้วตามธรรมชาติ, จะเรียกว่ามันเกิดอยู่โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ, พร้อมอยู่ตามธรรมชาติก็ได้. แต่มันยังไม่ได้เกิดจริง ยังไม่ได้เกิดจริงๆ กว่าจะมีคนที่ไม่รู้ หรือจะพูดง่ายๆ ว่า คนโง่คนใดคนหนึ่ง ไปปะทะกันเข้ากับสิ่งนั้น ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มันก็มีการเกิดขึ้นแห่งมารขึ้นมาทันทีในกรณีนั้น ๆ; เพราะคำว่ามารนี้จะมีต่อเมื่อมันทำหน้าที่เป็นมาร.

กิเลสอยู่เฉยๆ ไม่เป็นมาร จนกว่าจะทำหน้าที่ขัดคอ ขัดขวางทำลายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง จิตใจของเขาเสียไป นี่จึงจะเรียกว่ามารได้เกิดขึ้นแล้ว; ครั้นมารได้เกิดขึ้นแล้ว ก็คือ มีคนที่ *เปลอดด้วยสติ ประกอบอยู่ด้วยอวิชา* ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่ามีมาร หรือผจญมารขึ้นมา. ถ้าถูกสอนให้ฉลาดมาแต่ในท้องแล้ว ก็จะไม่มีการ จะผ่านพ้นไปจากมารทุกชนิด.

เดี๋ยวนี้ความที่ไม่ได้รับการสั่งสอน หรือฉลาดมาแต่ในท้อง มันก็มาพบกันเข้า กับสิ่งที่พร้อมที่จะลุกขึ้นเป็นมาร. เมื่อเป็นดังนี้แล้ว จะเรียกว่ามารนี้มันเกิดมาจากอะไร? จะเรียกว่าเกิดอยู่ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ มันก็ถูกน้อย. มันเกิดขึ้นเพราะความไม่รู้เท่าของคน ความยังไม่รู้ของคน; มันก็ต้องเกิดมาจากอวิชชาอยู่นั่นเอง ออกมาเป็นรูปตัณหา อุปาทาน เป็นอะไรก็ได้ แล้วก็เป็นมารเต็มตัว. *ไม่มีสิ่งเลวร้ายอันไหน ที่จะไม่เกิดจากอวิชชา; เดี่ยวนี้เรายังมีอวิชชา แล้วก็ต้องพบกับสิ่งที่เรียกว่ามาร* ที่อวิชชามันปรุงขึ้นมา หรืออวิชชามันพาไปหามาร ในฐานะที่เป็นกิเลส มันก็เกิดตามแบบของกิเลสอย่างที่เราเรียนรู้กันอยู่แล้ว.

พูดให้ตรงตามหลักของพุทธศาสนาก็คว่า ทุกอย่างเกิดมาจากผัสสะ ที่ประกอบไปด้วยอวิชชา; นี่เป็นคำตอบที่ถูกอย่างกำปั้นทุบดิน ไม่มีทางที่จะผิดในกรณีไหนๆ : มารเกิดขึ้นมาจากผัสสะ ที่ประกอบอยู่ด้วยอวิชชา. ในขณะที่ได้มีการสัมผัสทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางจิต อะไรก็ตามนี้ สัมผัสนั้นประกอบอยู่ด้วยอวิชชาคือโง่ มารก็ต้องเกิดขึ้นสะพรัง

ไปหมด; แล้วตัวไหนมันเด่นกว่าเพื่อน มันก็ออกมารังควานก่อน.

แม้ที่สุดแต่ว่าขันธจะเป็นมาร ก็เพราะมันมีวิชา ในการที่จะป้องกันรักษาขันธ หรือมันจะถอยหลังไป เพราะกรรมอะไรแต่ปางก่อน มันก็มาจากอวิชาทั้งนั้น. เทวบุตรมาร ถ้าเป็นคนๆ ด้วยกันมาเล่นแก่งกัน มันก็เพราะอวิชาของเรานั้นแหละ สร้างศัตรูขึ้นมา เป็นความเขลาของเราเองศัตรูจึงเกิดขึ้น ก็เรียกว่า มันมาจากผัสสะที่กระทบด้วยอวิชาทั้งนั้น. มารคือกรรมหรือกรรมที่เป็นมาร ก็มาจากผัสสะ ที่กระทบด้วยอวิชา.

นี่เป็นหลักสำคัญอันหนึ่งในพระพุทธศาสนา ว่าให้ตั้งต้นปัญหาต่างๆ ลงไปที่ผัสสะที่ประกอบด้วยอวิชา; เราจะพูดให้เล่นนั้นไป ก็ไม่มีประโยชน์อะไร. ถ้าเป็นเรื่องที่จะประยุกต์ได้ apply ได้ ก็ให้ดูตรงจุดที่ว่า มีผัสสะ แล้วก็ ประกอบอยู่ด้วยอวิชา เป็นจุดตั้งต้นของปัญหาทุกอย่าง หรือมารทุกอย่างเลย; รวดละเอียดพูดกันก็ชั่วโมงก็ได้. โดยหัวข้อก็ตอบอย่างนี้ว่า ความไว้อาคน มันสร้างยักษ์สร้างมาร สร้างอะไรต่างๆ ขึ้นมา เพราะมันมีผัสสะด้วยอวิชาในสิ่งต่างๆ.

ขอให้ได้คำตอบว่า อุปสรรคเกิดขึ้นเมื่อไรก็แล้วกัน,

อุปสรรคนี้มันเกิดขึ้นเมื่อไร?

ตอบโดยสามัญสำนึก คุณจะตอบว่าอุปสรรคเกิดขึ้นเมื่อไร ก็ต้องเป็นเรื่องเฉพาะคน เฉพาะถิ่น เฉพาะเวลา; เพราะอย่างนั้นมันไม่เป็นอุปสรรคแก่บางคนก็มี แต่เป็นอุปสรรคแก่คนบางคนก็มี. อุปสรรคเกิดขึ้นเมื่อเรามีความต้องการ แล้วก็ไม่มีใครรู้เพียงพอ ที่จะดำเนินไปสู่ความสำเร็จได้ คือขาดความรู้ ก็เป็นพวกอวิชา; ก็แปลว่าการก่อกำเนิดมาด้วยอำนาจของอวิชานี้ย่อมพบอุปสรรคเสมอ, ถ้าก่อกำเนิดมาด้วยปัญญาด้วยวิชา มันก็ไม่ประสบอุปสรรค ไม่รู้มันหายไปไหนหมด.

นี่ปัญหามีอยู่ว่า เราไม่ได้เกิดมาเต็มอยู่ด้วยปัญญามาตั้งแต่แรก มันยังขาดอยู่ เพราะฉะนั้นจึงมีอวิชาเสียเรื่อยไป. อุปสรรคทั้งหลายเกิดมาจากความไม่เพียงพอ ของสิ่งที่เรียกว่า วิชาหรือปัญญา ก็คืออวิชา; อวิชา ก็สร้างอุปสรรคขึ้นมา สร้างมารขึ้นมา ที่นั่น เมื่อนั้น.

ถ้าเรารู้ถึงขนาดว่า ไม่มีอะไรที่ควรจะต้องการ ไม่มีอะไรที่ต้องได้ จำเป็นจะต้องได้ อย่างนี้ จะไม่มีอุปสรรคเลย. แล้วความจริงมันก็เป็นอย่างนั้น ในโลกนี้ไม่มีอะไรที่ควรจะต้องการ

หรือควรจะต้องได้ ก็ไม่มีอุปสรรค; แต่เดี๋ยวนี้เราไม่อาจจะรู้สึก
อย่างนั้นได้.

ความจริงมันยังมีลึกลับอยู่ตรงที่ว่า สิ่งที่ควรจะต้องการ
ควรจะต้องได้นั้น เรามีได้ กินได้ ใช้ได้ โดยไม่ต้องมีความรู้สึกว่
ถูกต้องการ หรือถูกต้องได้; ถ้าอย่างนี้มันมีค่าเท่ากับว่า เราไม่
ต้องการ เราไม่ได้อยากได้. อย่างนี้เลยกลายเป็นว่า ร่างกาย วาจา
ใจ นี้มันเคลื่อนไหวกวไปอย่างถูกต้อง ด้วยอำนาจของสติปัญญา
มันเลยไม่มีอุปสรรค ไม่ประสบอุปสรรค หรืออุปสรรคไม่อาจเกิด
ขึ้นได้ กลายเป็นธรรมดาไปหมด; จะมีอุปสรรคก็เป็นธรรมดา
จะไม่มีอุปสรรคก็เป็นธรรมดา.

มันเป็นความสมดุลย์ที่ชอบกล ระหว่างความที่ยึดถือกัน
ว่าความได้หรือความเสีย ความแพ้หรือความชนะ บุญหรือบาป
สุขหรือทุกข์ เหล่านี้ไม่มีความหมายแก่จิตชนิดนี้ มันอยู่ตรงกลาง
เป็นสมดุลย์ ไม่มีอุปสรรค; อุปสรรคนั้นคือไม่ได้ตามที่ต้องการ
จะได้ พอไม่ต้องการจะได้อะไร มันก็ไม่มีอุปสรรค.

เพื่อไม่มีอุปสรรค จงทำจิตให้อยู่ในสภาพที่ตรงตามที่
เป็นจริงว่า *สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นสิ่งที่ไม่นำเอาไม่นำ*

เป็น, ไม่จำเป็นจะต้องเอา ไม่จำเป็นจะต้องเป็น ถ้าต้อง
 เกี่ยวข้องกันมันโดยกิน โดยใช้ อย่างที่เขาเรียกว่า “มี เป็น” นี้ก็
 ด้วยจิตใจที่รู้ว่า น้ำมันก็ไม่นำเอาไม่นำเป็น; ทำไปตามความรู้สึกที่
 อยู่เหนือสิ่งเหล่านี้.

จะยกตัวอย่างก็ลำบาก เพราะมันไม่มีตัวอย่างที่เราจะ
 เห็นกันได้; ถ้ายกตัวอย่างพระอรหันต์ก็เหมือนกับว่าเอาเปรียบ
 แต่ก็จำเป็นอยู่ดี ที่จะต้องยกตัวอย่างด้วยพระอรหันต์; มีจิตใจ
 อย่างพระอรหันต์แล้วไม่มีอุปสรรค แล้วก็ไม่มีมาร. ถึงแม้ว่า
 มารจะมาผจญพระพุทธเจ้า มาผจญพระอรหันต์ ก็มีค่าเท่ากับไม่มี
 เพราะว่าท่านไม่ได้ต้องการอะไร, ไม่ได้ต้องการอยู่ ไม่ได้ต้องการ
 ตาย, ไม่ได้ต้องการได้ หรือไม่ต้องการเสีย, ไม่ได้ต้องการแพ้ ไม่
 ได้ต้องการชนะ; ฉะนั้น เรื่องมารก็มีสำหรับผู้ที่มีความต้องการ
 ด้วยอำนาจของอวิชา.

อย่าเข้าใจว่าการที่พระอรหันต์ หรือพระพุทธเจ้าต้อง
 ปรีณิพพาน คือตายลงไป นี่เป็นเรื่องของมาร; คนโดยมากเข้าใจ
 กันอย่างนั้น จนพูดกันว่าแม้แต่พระพุทธเจ้าก็ไม่พ้นจากอำนาจ
 แห่งมาร คือความตายอย่างนี้. ผมถือว่าพูดผิด คือมันขัดกันไป

หมดกับหลักทั้งหลายในพระพุทธวจนะ; เพราะว่าคุณตายไม่มีความหมายสำหรับท่าน. เพราะฉะนั้น ความตายจะเป็นมารได้ ก็เฉพาะผู้ที่มีความตายมีความหมายเท่านั้น : เห็นเป็นความเสีย เห็นเป็นความตาย ซึ่งมันตรงกันข้ามกับความอยู่หรือความได้.

มารนั้นเกิดมาจากความคิดด้วยอวิชา ที่อยากจะได้ อยากจะอยู่ อยากจะเป็นต่าง ๆ; มารมาผจญพระพุทธเจ้าตอนท้าย ๆ นี้ มันคล้ายกับเรื่องล้อกันเล่น มาที่ไรพระพุทธเจ้าท่านก็รู้ทุกทีว่า มารคือความคิดที่มันเหลือซากอยู่ มาล้อเล่น มาทูลว่า ให้ปริณิพพานเสียเถิด แก่มากแล้ว. แต่เขาก็แต่งให้มีข้อความว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “ฉันรู้, ฉันรู้เวลาของฉันเอง” นี่ก็เป็นเรื่องไม่มีมาร.

ขอให้ดูให้ดี ๆ; เพราะว่าเรานั้นแหละจะสร้างมารขึ้นมา. อวิชานี้มันสร้างได้ทุกอย่าง ไม่มีอะไรที่อวิชาจะสร้างไม่ได้ มันสร้างได้ทุกอย่าง ในบรรดาสิ่งที่จะต้องสร้าง; มันทำไม่ได้อย่างเดียว คือสิ่งที่ไม่ต้องสร้าง สิ่งที่ไม่อยู่ในกฎของเหตุผลหรือว่าปัจจัยนี้ อวิชาทำไม่ได้ นอกนั้นแล้วมันมีแต่เรื่องthatไปตามเหตุตามปัจจัย

มีเหตุมีปัจจัย มีการปรุงแต่ง อวิชาสร้างได้ทั้งนั้น สร้างพระเจ้าก็ได้, แต่อย่าพูดไปเดี๋ยวเขาจะโกรธเอา; เพราะคำว่าพระเจ้ามีหลายความหมาย ที่แท้มันอยู่นอกวงของอวิชาก็มี. พระเจ้าเท่าที่เขาถือๆ กันอยู่นี้เป็นพระเจ้าสมมติ พระเจ้าบุคคลอะไรนี้ อย่างนี้อวิชาสร้างได้; แต่อย่าพูดไปเดี๋ยวเขาจะโกรธเอา, แล้วเก็บไว้ก่อนก็มีประโยชน์ เพราะว่าคนที่เขาไม่อาจจะรู้ถึงขั้นนี้ ก็ยังมีอยู่มาก เขาจะได้ยึดถือไปพลาง จะได้กลัวบาป จะได้รักบุญ จะได้ตั้งหน้าตั้งตาทำแต่ความดี.

เดี๋ยวนี้ เรามาพูดกันทีเดียวหมด ว่าไม่ว่าอะไรอวิชามันสร้างทั้งนั้น ดีชั่ว บุญบาป สุขทุกข์ อะไรก็ตาม ไปให้ความหมายแก่มัน ในฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ ว่าดีว่าชั่ว ว่าบุญว่าบาป ว่าสุขว่าทุกข์ แม้กระทั่งว่าเกิดว่าตายอย่างนี้ มันก็ด้วยความรู้ไม่จริง ของคนนั่นเอง สร้างความหมายนานาชนิดขึ้นมา แล้วสิ่งเหล่านั้นก็พลอยไม่จริงไปตามอวิชา เป็นของมายาหรือ ไม่จริงไปตามอวิชาเหมือนกันหมด; แต่เมื่อเราไม่รู้ ก็ต้องเห็นเป็นของจริงเสมอ ต้องหมายมั่นอย่างเต็มที่เสมอ; เช่นสุขเวทนา เอรีดอรรอยอยู่ที่เนื้อที่หนัง ที่ตาที่หู นี่เห็นเป็นของจริงเสมอ

เพราะไม่รู้ว่ามันเป็นอวิชาหรือเป็นมายา. ฉะนั้น เดียวนี้คนเขาบูชาความเอร็ดอร่อยทางเนื้อทางหนังนี้ ว่าเป็นสิ่งประเสริฐสุด ยอมตายถ้าไม่ได้สิ่งนี้ หรือว่าอะไรนี้ เขามีกันหลาย ๆ ชนิด ที่ว่าทำผิด ๆ เกี่ยวกับของมายาเหล่านี้; นั่นก็เรียกว่าถูกมารผจญ หลกละเอียด แล้วก็ยังไม่รู้สึกตัว ระวังให้ดีอย่าให้เป็นอย่างนี้.

ถ้าเป็นพุทธบริษัท ก็ต้องเดินตามพระพุทธเจ้า ถ้าเดินตามพระพุทธเจ้า ก็มีความหมายอยู่ที่ว่า ชนะมาร, พระพุทธเจ้าชนะมาร. ฉะนั้น พุทธบริษัททั้งหลายก็พากันชนะมาร ชนะมารไปตามลำดับ ตั้งแต่ตัวเล็กตัวน้อยเรื่อย ๆ ขึ้นไป จนชนะมารถึงที่สุด แบบเดียวกับพระพุทธเจ้า เรียกว่าอยู่เหนือไปหมด เหนือเกิดเหนือตาย เหนือทุกอย่างที่มันมีอยู่ หมดปัญหาหมดอุปสรรค.

เดี๋ยวนี้เรามีอุปสรรคขนาดหนัก คือวนเวียนอยู่ในอวิชานี้ วนเวียนอยู่ในวิฎฐสงสารของอวิชานี้ มีอุปสรรคอย่างหนักที่สุด เป็นมารอย่างไม่รู้สีกว่ามาร.

เอาเวลาหมดแล้ว ก็ปิดโรงเรียน.

มีมาร - ไม่มีมาร

มารไม่มี มารมี ยิ่งไม่ แก่
จะดีแต่ ฤๅยถด ฆมตคตมขมย
ไม่มีหลัง สร้างรอก ในโลกมาย
หรือลบได้ ให้เรา เข้าใจได้ ๙

มารยิ่งมี มารมี ยิ่งแก่กล้า
ยิ่งรุดหน้า สักการะ ในธรรมทั่ว
สร้างรอก ได้มากาย มีเหยื่อ
ให้ดอกบัว ว่ายวน สะกัฬสะ เหยื่อ ๙

แล้วประหลาด ประหลาด มารร้าย ในทะเลเฝ้า
ได้เฉยเฉย มีมี ๐-๖ เหยื่อ
ไม่มีมาร มี ก็เหยื่อมาร สักกเฝ้า
ให้พบเงื่อ อังคัก ว่ามารเอง ๙

Wanna Simthuk

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

คุณการุญ - คุณสว่าง อุณากุล	1,000
คุณวีระ เลาหนุวัตติ	1,000
คุณดารณี ศรีสำราญและครอบครัว	1,000
ชมรมอนุรักษ์โมกขธรรม (คุณผดุง ลาภานันต์)	1,000
คุณพูน - คุณผ่องใส พงษ์พานิช	500
คุณกิมเอี้ยว แซ่ตั้ง, คุณนันทวัน อรรถวีระกุล	500
(อุทิศส่วนกุศลให้ นายอาไฮ้ แซ่แต้, นายมนต์ชัย เดชะปวยวงศ์)	
คุณเลื่อน ลาภานันต์	50

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธรูปค่ากลอน	๔	๓๒	ถึงแรกที่จะต้องรู้จักนั่นคือ		๔๗	อัครมมยคาถาที่ควรจรรู้จัก	
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑		ความทุกข์	๑		กินไว้บ้าง และอัครมมยคา	
๓	การทำงานคืออะไร?	๑	๓๓	การหมดความเห็นแก่ตัว			ช่วยได้ในทุกกรณี	๑
๔	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑		คือหมคนกทุกข์	๑	๔๘	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑
๕	สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๑	๓๔	ชีวิต คือฉันตั้งใจทำใจดีกับคน	๑	๔๙	อิทธิปัจจัยคาในฐานะหัวใจ	
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา		๓๕	อัครมมยคาถา	๒		แห่งพระพุทธรูป	๑
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๖	อัครมมยคาประยุกต์	๒	๖๐	อัครมมยคา	๑
๗	ปารวณา และธรรมะในฐานะ		๓๗	อัครมมยคาใช้ทำอะไรได้บ้าง		๖๑	การสืบอายุพระศาสนา	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๘	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๖๒	ศุภผลของความถูกต้อง	
๘	ชาติในปัจจุบัน	๑	๓๙	ผู้มีอำนาจปานศคิภาวณา			คือ นิพพาน	๑
๙	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑		อย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๖๓	พระคุณของแม่	๑
๑๐	การบวชคืออะไร?	๑	๔๐	การใช้อานาปานสติให้เป็น		๖๔	ประมวลรูปแบบแห่งสากล	
๑๑	ศาสนาคืออะไร?	๑		ประโยชน์ในบ้านเรือน	๒		ทางเจริญ	๑
๑๒	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๑	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอัครมมยคา	๑	๖๕	การคงอยู่ได้อำนาจของ	
๑๓	อานาปานสติภาวณา	๑	๔๒	อัครมมยคา กับ สันติภาพ	๑		ระบบประสาท	๑
๑๔	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา		๔๓	พระรัตนตรัยที่ทำงานทั้งหลาย		๖๖	คัมภีร์เทอติ	๑
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑		ยังไม่รู้จัก	๒	๖๗	มนุษย์ที่สงครวมกับ	
๑๕	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๔	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตร			พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๑๖	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑		ลักษณะจัดเป็นอัครมมโย	๑	๖๘	ปทานุกรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	
๑๗	ความรักดี	๑	๔๕	ปฎิหาริย์แห่งอัครมมยคา	๑	๖๙	สันติปฏิรูป	๑
๑๘	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๖	ศทพธรรมของอัครมมยคา		๗๐	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผล	
๑๙	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑		และอัครมมยคาแก้ปัญหา			อันสูงสุด	๑
๒๐	การทำวิตรตนแบบโบราณ	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	๗๑	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่	
๒๑	ประมวลปรมาณูธรรมที่คน		๔๗	พระพุทธรูปที่ทำงานยังไม่รู้จัก			จะสถาพรช่วยโลกได้	๑
	ธรรมาคาควรทราบ	๑		และอุดมคติของควาเป็นแพทย์		๗๒	ความวิเวกเป็นสุข	
๒๒	โลกอื่น	๑	๔๘	การเห็นพระพุทธรูปพระองค์			ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
๒๓	ความเกิดแห่งทุกข์ และ			จริง และพระพุทธรูปมีอยู่ใน		๗๓	ธรรมศาสตร์ในการรักษาโรค	
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑		มารอันคับครก	๑
๒๔	นิวรรณ์	๒	๔๙	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๗๔	พุทธศาสนานำไปสอนให้หยุด	
๒๕	วันครู	๑	๕๐	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก			หรือคิดเพียงแค่ว่าความดี และ	
๒๖	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย			ให้รอดอยู่ได้	๑		ศุภผลที่มนุษย์จะไปให้ได้	
	แผ่นดินธรรม	๑	๕๑	เลิกอายุขัยแล้วมายุอยู่กับอัครมมยคา	๒		คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๗	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง		๕๒	ความไม่เห็นแก่ตัวและ		๗๕	สัมมาปฏิรูปช่วยโลกได้อย่างไร	
	ทราบว่า ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ			ความสุขสามระดับ		๗๖	การทำลายฐานะทิพของกัณเณส	
	ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวเอง		๕๓	อารมณ์มากของการเลิกอายุ		๗๗	พระพุทธรูปพระองค์จริง คือ	
	ก็ไม่รู้ว่าคนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑	๕๔	พระรัตนตรัยนั่นแหละคือ			พระธรรม - เห็นปฏิรูปสมบูรณ์	
๒๘	ความเป็นพระอรหันต์	๑		ตัวพุทธศาสนา	๑		คือ เห็นพระพุทธรูป	
๒๙	ธรรมะคือมรรคโลก	๑	๕๕	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่		๗๘	มาร	๑
๓๐	ศุภของชีวิต กับ เสน่ห์ของศุภ	๑		เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑			
๓๑	กระแสดแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องรู้จัก	๑	๕๖	อริยสังและอัครมมยคาถา				
				และอัครมมยคาภิธรรมจักร	๑			

มาร

- ชีวิตเป็นการเดินทาง อุปสรรคของการเดินทาง เรียกว่า มาร.
- มารคือผู้ขัดขวาง ผู้ทำลาย เป็นได้ทั้งสิ่งที่มีตัวตนภายนอก และความรู้สึกเลวร้ายในจิตใจของตัวเอง.
- มารในพระคัมภีร์ มี 5 ชนิด คือ กิเลสมาร ขันธมาร มัจจุมาร เทวปุตตมาร และอภิสังขารมาร.
- กิเลสมาร คือความรู้สึกนึกที่เป็นไปในทางขัดขวางความก้าวหน้า ทั้งทางโลกและทางธรรม.
- ขันธมาร คือเบญจขันธ์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ไม่สมประกอบเป็นอุปสรรคแก่การก้าวหน้า.
- มัจจุมาร คือความตาย เป็นได้ทั้งทางกายและทางความคิด ที่ทำให้ล้มเลิกการทำความดี.
- เทวปุตตมาร คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ที่แย่งชิงกัน เพื่อการได้มาซึ่งกามจากภายนอก.
- อภิสังขารมาร เป็นวิบากของกรรมชั่ว ที่ตามมาขัดขวางการทำความดี.
- นอกจากนี้ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ที่เป็นอุปสรรคแก่การดำเนินงาน ก็นับว่าเป็นมารเหมือนกัน.
- แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังมีมารมาผจญจนวาระสุดท้ายของชีวิต; ดังนั้นมารจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องประสบและต่อสู้.
- การศึกษาและปฏิบัติธรรมะ ทำให้มีจิตปกติ จะสามารถชนะมารได้ทุกชนิด.
- สรุปลแล้ว มารหรืออุปสรรค คือสิ่งที่มีไว้สำหรับทำให้เราฉลาด สามารถฆ่ามารได้.
- มารเกิดมาจากผัสสะที่ประกอบด้วยอวิชชา, ถ้าไม่มีความต้องการแล้ว มารหรืออุปสรรคเกิดไม่ได้ และแม้แต่ความตายก็ไม่มี.
- ถ้าเป็นพุทธบริษัท ก็ต้องเดินตามพระพุทธเจ้า คือชนะมารให้ได้.